

ПРОБЛЕМИ ЯПОНІСТИКИ

УДК 811.521'276.3 – 053.2'37

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДИТЯЧОЇ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ (на матеріалі дитячих пісень)

Леся БОГДАН

*Національний університет “Львівська політехніка”,
вул. С. Бандери, 5, 579013, Україна, Львів,
тел.: (003822)2582227*

Статтю присвячено аналізу мовних особливостей дитячих японських пісень на лексико-семантичному рівні. Зроблено тематичну класифікацію лексики, досліджено семантичні поля і виявлено спільні та відмінні риси японської дитячої мови порівняно з іншими дитячими мовами світу та “дорослою” японською мовою.

Ключові слова: дитяча японська мова, лексикон, семантика слів, дитина.

Дитячі пісні супроводжують дитину у її розвитку тривалий час. Вони виконують свою побутову функцію – виступають прийомами морального виховання дитини з підібраним вербальним супроводом. Лексикон та граматичні конструкції дитячих пісень взяті з самої дитячої мови або підібрані дорослими спеціально для дітей. Вони є одним із джерел, звідки дитина черпає знання та збагачує і розвиває свою мову. Чим менша дитина, тим менший у неї і запас слів, і досвід їх поєднання, тим більша потреба у готових мовних формулах, котрі вона може отримати власне з дитячого фольклору.

Дитячі японські пісні репрезентують картину світу маленьких японців, яку прийнято інтерпретувати як відображення повсякденних уявлень про світ. Ця картина світу через вербальні засоби відображає щоденні уявлення про той чи інший об'єкт (ситуацію). Дитина мислиться у ній як динамічна індивідуальність, що виконує різні види дій, серед яких – мовна.

Отже, мовна модель світу дитячих японських пісень представляє саму японську дитину, її розвиток, відбиває особливості національної специфіки мислення та мови.

Японська дитяча мова, як і будь-яка інша дитяча мова, виявляє зв'язки з підсистемами усіх дитячих мов, отже, її розвиток у загальних рисах проходить усі етапи, описані у спеціальній літературі. Проте інша сторона японської дитячої мови – це її невіддільність від тієї мовної системи, до котрої вона належить. Тому вивчаючи відмінності розвитку дитячої японської мови, варто взяти до уваги усі ті особливості, якими вона так сильно відрізняється від усіх решти мов.

У процесі оволодіння мовою, найважливішу роль у формуванні і поповненні словникового складу дитини відіграє зорове сприйняття. Лексикон кожної дитини (у

межах однієї мовної системи) може частково відрізнятися, що залежить від способів і методів її виховання батьками. Однак, він варіюватиме у межах “шкали значущості смислів”¹ [5].

Становлення і розвиток словникового складу дитячої японської мови відрізняється від аналогічних процесів розвитку інших мов. Причиною цьому є його специфіка – досить таки питома вагомість реалій (значно перевищує розміри цього явища в інших мовах), відмінність у самому світі, де відбувається предметна життєдіяльність: особливості природного середовища, історичний і культурний розвиток, державний устрій та ін.

При універсальності законів пізнання дитиною світу, умови життя та діяльність впливають на процес світосприйняття, а відтак і на лексикон самої дитини.

Розглядаючи лексику дитячої японської мови тематично, її можна поділити на такі групи, що містять найбільшу кількість компонентів у тексті аналізованих дитячих пісень: природні явища (враховуючи абстрактні поняття) (春 haru – весна, 山 yama – гори, 月 tsuki – місяць, 花 hana – квіти, 桜 sakura – сакура, 星 hoshi – зорі, 海 umi – море, 雪 yuki – сніг, 畑 hatake – поле), домашні і дикі тварини та птахи (兎 usagi – заєць, 犬 inu – собака, 熊 kuma – ведмідь, 猫 neko – кіт, 狸 tanuki – енотоподібна собака, 家鴨 ahiru – качка), предмети та речі (おもちゃ omochya – іграшка, お弁当 obento: – обенто, 箱 hako – корзина, 屋根 yane – дах), власні та загальні назви людей (враховуючи назви членів родини і себе) (お母さん okaasan – мама, あなた anata – ти(ви), 友達 tomodachi – друзі, 私 watashi – я), їжа (お握り onigiri – onigiri, солодоші (アイスクリーム aisukurīmu – морозиво, ビスケット bisuketto – тістечко), バナナ banana – банан), частини тіла (お腹 onaka – живіт, 手 te – руки, 目 me – очі, 鼻 hana – ніс), місцевості (村 mura – село, 町 machi – місто, 島 shima – острів) тощо. (Подані у прикладах слова є найчастіше вживаними у своїй групі. У тематичному дослідженні словникового складу японських дитячих пісень, до уваги не бралася частотність повторення одного і того ж слова в одній і тій же пісні).

Якщо ж розглядати лексику дитячої японської мови, беручи до уваги необхідність у дитини назвати явища навколишнього світу та передати основні ідеї, то найважливішими словами для неї, подібно до інших дитячих мов, є: мама, їжа, якість найменування природи, якась тварина, якийсь птах, інші близькі родичі, чис-небудь ім'я та ін.

Однією з лексичних особливостей, що значно вирізняє дитячу японську мову з-поміж більшості дитячих мов є група слів на позначення явищ природи. Відомо, що у “дорослій” японській мові густота цього лексико-семантичного поля спричинена різноманітням природи Японії та безмежним захопленням японців нею, що відповідно відображено і в лексичному складі мови. Мова дитини – суто соціальна, дитина не створює свого мовлення, а засвоює мову дорослих [14, с. 133]. Отож, і у дитячій японській мові такі слова, як річка, гори, море, місяць, сакура та інші стають одними з перших, якими дитина починає оперувати.

Мовне засвоєння дійсності дитиною починається з найменування предмета (об'єкта), дії і, трохи пізніше, ознаки предмета (об'єкта). Проаналізувавши пісні,

¹ М. Б. Єлісеєва створила “шкалу значущості смислів”, беручи до уваги необхідність у дитини назвати явища навколишнього світу, передати основні ідеї: (від найважливіших) мама, тато, собака, їсти (їжа), транспорт, інша тварина або комаха, бабуся, дати, який-небудь птах, кішка, чис-небудь ім'я (не своє), лялька, падати (падіння, удар, вдаритися) та ін.

робимо висновок, що найчастіше японська дитина звертається до мовних засобів, щоб висловити такі дії: 行く *iku* – *йти*, 見る *miru* – *дивитися (бачити)*, 食べる *taberu* – *їсти*, 遊ぶ *asobu* – *гратися*, 飛ぶ *tobu* – *стрибати*, 咲く *saku* – *квітнути*, 走る *hashiru* – *бігти*, 来る *ku* – *приходити*, 笑う *warau* – *сміятися*, 泣く *naku* – *плакати* тощо.

Варто звернути увагу на лексико-семантичне поле дієслів на позначення руху. Його кількісний склад значно ширше використовується у мові японської дитини, що можна помітити вже серед частоти вживання всіх інших найменувань на позначення дії (行く *iku*, 飛ぶ *tobu*, 走る *hashiru*, 来る *ku*, 歩く *aruku*, 入る *hairu*, 泳ぐ *oyogu*, 踊る *odoru*, 動く *ugoku*, 渡る *wataru*, 逃げる *nigeru*, 飛び出す *tobidasu*, 帰る *kaeru*, 通う *kayou*, 着く *tsuku*, 歩き始める *arukihajimeru*). Слова на позначення руху займають приблизно шосту частину дитячого лексикону, що дитина використовує на позначення певної дії. Причиною цього може бути і кількісний склад цього лексико-семантичного поля у японській мові, і відбиття певних базисних мислительних здібностей дитини, яка вводить у свій лексикон слова на підставі істотних ознак, які уявляються їй психологічно найбільш значущими.

Серед слів на позначення ознаки предмета (об'єкта) у дитячій японській мові найпоширеніші ті слова, більшість з яких передають позитивізм, їх смисл викликає приємні відчуття: (від найуживанішого) 可愛い *kawai*: – *милий (красивий)*, 小さい *chi:sai* – *маленький*, 大きい *ooki*: – *великий*, 嬉しい *ureshi*: – *радісний*, 面白い *omoshiroi* – *цікавий*, 赤い *akai* – *червоний*, 楽しい *tanoshi*: – *веселий*, 良い *i*: – *хороший*, 好き *suki* – *любити (подобатися)*, 白い *shiroi* – *білий*, 優しい *yasashi*: – *добрий*, きれい *kirei* – *гарний*, 丸い *marui* – *круглий* та ін. Хоча у вживанні прикметників переважають ті, що наповнені позитивним змістом, проте у цій групі слів є парадигматичне відношення, що домінує у парі “маленький – великий”. Різниця у частотності використання всіх решти слів у таких парах як 好き *suki* – 嫌い *kirai*, 嬉しい *ureshi*: – 悲しい *kanashi*: чи 白い *shiroi* – 黒い *kuroi* значна. Однак, варто зважити на те, що наявність протилежних за значенням, а відповідно і за сприйняттям (реакція відчуття на слово) прикметників у мові дитини є.

На основі аналізованого матеріалу частотність використання дитиною повнозначних частин мови можна розподілити у такому порядку: іменники, дієслова, прикметники, прислівники, займенники, числівники (останні три частини мови представлені у порівняно незначній кількості). Така статистика свідчить про те, що в першу чергу японська дитина, як і інші діти, фіксує у своїй свідомості речі та дії у процесі накопичення інформації про навколишній світ.

Сприйняття світу дитиною і дорослим відрізняється значною мірою, проте в обох випадках знаходить своє відображення у мові. Світосприйняття дитини відповідно віддзеркалюється у дитячій мові, що дає можливість говорити про власне дитячу лексику. Вона формується під впливом спілкування дитини з дорослими (дорослі штучно підганяють мову під рівень розвитку дитини) [1, с. 151], з одного боку, та можливостей дитячого артикуляційного апарату, з іншого. Це пояснює наявність у дитячій мові значно більшої кількості пестливих слів (утворених за допомогою деминутивних суфіксів), ономатопоетичних слів, слів “дитячого походження” (слова, що створені дорослими спеціально для дітей “мова нянь”), вигуків і таких явищ як редуплікація [13, с. 210], надгенералізація семантики [3, с. 89–90].

На відміну, скажімо, від дитячої української мови, де зменшено-пестлива форма слова утворюється за допомогою низки деминутивних суфіксів (наприклад: -к-

рибка, вушко; -ик-/-ок- ротик, чобіток; -еньк- рученька, ніженька; -ик- Петрик, Тарасик, зайчик), у дитячій японській мові на позначення як і загальних назв, так і власних імен використовується суфікс **-ちゃん**-цян (хоча він є менш продуктивним): **猫ちゃん** neko-chyan – *кицька*, **母ちゃん** kaa-chyan – *матуся*, **サッちゃん** sat-chyan – *Саць-цян* (від Саціко).

Якщо звернути увагу на морфологічну структуру слова для позначення поняття “немовля” **赤ちゃん** akachyan у японській мові, то можна припустити, що етимологію демінутивного суфікса **-ちゃん**-цян, який характерний сучасній розмовній японській мові, варто шукати саме у дитячій мові.

Органічним компонентом дитячої мови є звуконаслідувально-звукосимволічні слова (ономатопея), що представлені у ній набагато ширше, ніж у мові дорослих. Ономатопоетичні слова так поширені у дитячій мові, тому в них дитина бачить схожість між матеріальною оболонкою слова і чуттєво сприйнятими ознаками предмета [14, с. 34]. Етнолінгвістична специфіка “дорослої” японської мови зумовлює чи не найбільшу наявність таких слів у дитячій японській мові з-поміж решти дитячих мов. Така насиченість ономатопоетикою сприяє швидшому засвоєнню мови, а правила застосування гіонго та гітайго у реченні, які набувають свого значення лише у поєднанні з повноцінними словами [16, с. 32], дають змогу легко і просто донести до дитини зв’язок між значенням слова та його номінацією: **くまさんが...着いてるトコトコ, ビュワンビュワン走る...ちようときゅう** kuma-sanga...tsuiteru tokotoko, byuwanbyuwan hashiru...chyoutokkyuu, **そらにキラキラおほしさま, うさぎ...ひよっこひよっこおどる** sorani kirakira ohoshi-sama, usagi...pyokkopyokko odoru тощо.

Деякі дослідники вважають, що відгалуженням ономатопеї є редуплікація (за походженням) [7, с. 26]. Повтор може відігравати психологічну роль, як зазначає К. І. Чуковський, чим менша за віком дитина, тим сильніше її прагнення до рими [13, с. 216], тобто до повторення знайомих артикуляцій [2, с. 69, 94]. У дитячій японській мові це явище поширене не менше за ономатопею. Редуплікація тут трапляється не тільки на звуковому рівні, а й на лексико-семантичному: **ごようじ** なあに goyou naani, **うしろのしょうめん** だーれ ushirono shyoumen daare;

このゆびママ kono yubi mama;

やさしいママ yasashi: mama;

まあまあまあまあ maamaamaamaa;

ホホホホホホホ hohohohohohoho;

おはながわらった ohanaga waratta;

おはながわらった ohanaga waratta;

おはながわらった ohanaga waratta;

おはながわらった ohanaga waratta;

みんなわらった minna waratta;

いちどにわらった itsidoni waratta.

Вербальним засобом вираження емоцій є вигуки, що з’являються у мові дитини від спонтанних викриків ще у ранній період розвитку [1]. Вигуки є досить яскравими у звуковому плані, ситуація, яку вони відображають є динамічною і супроводжується характерними жестами та мімікою. У мові дитини вони багатофункціональні, як і будь-які аморфні слова. За допомогою вигуків дитина привертає увагу чи звертається до когось, де вигук може означати початок фрази

(お~い お~い かばくん ooi ooi kaba-kun), виражає захоплення чи здивування (アイアイ アイアイ おさるさんだよ, ...おどりましょうハイ aiaiaiai osarusanda,...odorimashyou hei). Як вродженими є форми сміху, так і стандартними є вербальні засоби їх передачі у мовах (українське ха-ха-ха, хі-хі-хі). У японській дитячій мові сміх відображено у формі アハハアハハ ahahaahaha.

Дитяча психологія, дитяче світосприйняття легше і швидше пізнає невідоме через власні назви, а не через загальні, про що свідчить часте використання дитиною онімів. Онімичний складник дитячого лексикону виявляється більш вагомим, більш істотним, ніж ми маємо це у дорослих [8]. Оніми дитячих японських пісень, розглянуті як компонент, що працює на ціле, не тільки виконують свою номінативну (ідентифікуючу) функцію, але й витворюють свою замкнену онімну систему, що містить і okazionalizmi (かもめのすいへいさん kamomenosuihei-san, おはなしゆびさん ohanashiyubi-san), і контекстуальні власні назви, котрі за межами твору стають апелятивами (にんじんさん ninjin-san, さんしょうさん sanshyou-san, しいたけさん shiitake-san, ごぼうさん gobou-san, あなのあいたれんこんさん ananoaitarenkon-san, いじんさん ijin-san). На лексико-семантичному рівні помітно, що оніми дитячої японської мови несуть у собі не тільки інформаційну базу, але й наповнені емоційними, експресивними якістьми, що діти передають, наприклад, через багатокомпонентні оніми: いぬのおまわりさん inunoomawari-san, しろやぎさん shiroyagi-san, おはなしゆびさん ohanashiyubi-san тощо. У лексиконі японської дитини серед власних назв найчастіше трапляються зооніми, з-поміж яких дитина наділяє власним іменем не лише малознайомих їй тварин (かばくん kaba-kun) (що є очевидним, оскільки дитина швидше пізнає об'єкт через власну назву), а й добре відомих, хоча б з казок (おさるさん osaru-san, ぶたさん buta-san, あひるさん ahirusan), що ще раз підтверджує неординарність дитячого мислення. Характерним у мові японської дитини є онімізація явищ природи (おほしさま ohoshi-sama, おあめふりつきさん oamefuritsuki-san), на що впливають, очевидно, соціально-культурні чинники. Наявні у дитячій японській мові і антропоніми (メリーさん marii-san, サッチャン sat-chyan, サンタのおじいさん santano odjii-san), топоніми (アルプス apurusu). Особливе місце у дитячому ономастичному просторі займають герої дитячих творів (アンパンマン anpanman, ドラえもん doraemon, だるまさん daruma-san), які часто є вигаданими, але у дитячому світі вони відіграють роль живих істот, а все, що їх оточує часто сприймається дитиною як реальність (タケコプター takekoputaa, どこでもドア dokodemodoa).

Основою дитячої мови є “доросла” розмовна мова, і це явище не меншою мірою характерне і для японської дитячої мови. Тому, розглядаючи дитячу японську мову як підсистему, що є невіддільна від тієї мовної системи, до якої вона належить, потрібно звернути увагу на особливості розмовної японської мови. Ці особливості спостерігаються не тільки в лексиці, але й у граматиці, інтонації. Варто зауважити, що розглядати японську мову (і розмовну у тому ж числі) як явище суто лексичне неможливо через специфічну структуру її лексикону, що проявляє себе у тісному взаємозв'язку лексичних та граматичних аспектів. Семантика слова може накладати обмеження на використання граматичних форм, а граматичні категорії, в свою чергу, впливають на актуальний вибір лексичних засобів.

Основою розмовної японської мови є територіальні діалекти (історична зумовленість). Дослідник японської діалектології В. А. Гротерс пише, що “сімейним

засобом комунікації” в Японії служить територіальний діалект. Японські діти, оволодіваючи мовою в сім’ї, до школи користуються зазвичай лише діалектом [15, с. 329]. Тільки після п’яти років діти починають осмислювати деякі відмінності між літературною мовою і діалектом [9].

Ось чому у дитячій японській мові замість, наприклад, ちいさい chi:sai частіше вживається ちっちゃい chitchyai, ちいっちゃい chi:tchyai або:

かあちゃん, かっちゃん akachyan, katchyan – おかあさん okaasan,
ともだち tomodachya – ともだち tomodachi, ... あのこじゃわからん anoko ja
wakaran – わかりません wakarimasen, ... きみのせなか かないの かい kimino senaka
kataino kai – か ka, ... いまきたこのみち かえりゃんせ ima kita kono michi kaeryanse
– かえりません kaerimasen та ін.

Характерною особливістю дитячої японської мови, що формується на основі розмовного варіанту є поширене вживання кінцевих модальних часток з різноманітним смисловим відтінком: たべたいな tabetai na, みんな おしえたの さ minani oshietano sa, ... あおいなみゆれてどこまでつづく やら aoi name yurete dokomade tsuzuku yara, ぞうさん おはなが ながいの ね そうよ かあさんも ながいの よ zou-san ohanaga nagaino ne sou yo kaasanmo nagaino yo, メリーさんのひつじ ... どこまでついてく かわいい わね meri:sanno hitsuji...doko made tsuiteku kawai: wa ne, おにのパンツ はいい パンツ つよい ぞ onion pantsuha ii pantsu tsuyoi zo. Дитина переживає ситуацію, про яку її просять розповісти, тому її мовлення є дуже емоційним і проявляється у дитячій японській мові за допомогою емоційно-експресивних кінцевих часток.

Поряд із автохтонною лексикою важливе місце у сучасній дитячій японській мові займають гайрайго. “Запозичення слів, на перший погляд синонімічних до вже існуючих, часто виявляється необхідним, оскільки вони починають диференціюватися за ознакою «іноземна культура – своя культура»” [14, с. 58]. Частина гайрайго використовується у сучасній дитячій японській мові як лексика, що мінімальною мірою зберегла характер запозичень, оскільки стала позначати невідомі раніше Японії предмети (тобто як лексика, що не має відповідника в автохтонній лексиці) або через низку причин прижилася такою мірою, що витіснила власне японську. Серед тієї частини гайрайго у дитячій мові найбільше слів на позначення їжі: バナナ banana, ジュース jyu:su, スープ su:pu, サンドイッチ sandoitchi, チーズ chi:zu, バター ba:ta:, ハム hamu, ベーコン be:kon, アイスクリーム aisukuri:mu, ビスケット bisuketto, レモン remon, ソ - セージ so:se:ji, ドーナツ do:natsu. Виділяється ще група лексики на позначення музичних інструментів: バイオリン baiorin, ピアノ piano, フルート fure:to, クラリネット kurarinetto. Решту гайрайго важко виділити групами через їхню поодинокість у тематичних класах, проте тематика є дуже різноманітною: ハイキング haikingu, ドレス doresu, ファイト faito, ピクニック pikunikku, ポケット poketto, スプーン supu:n, マーチ ma:chi, アイドル aidoru, ブルドーザー burudo:za:, ロマンチック romanchikku, ランプ ranpu.

Інша частина гайрайго, що використовується у сучасній дитячій японській мові, не просто позначає предмети і явища, пов’язані з чужою для Японії культурою, а безпосередньо “витісняє” часто вживану автохтонну лексику. І хоча такі гайрайго не дуже поширені, проте трапляються такі слова як ボーイズ bo:izu, хоча зазвичай кажуть 男の子 otokono ko, グッバイ gubbai, незважаючи на те, що легше сказати

дитині вже давно поширене *バイバイ* baibai. Часто вживають у сучасній дитячій японській мові слова *ママ* mama, *パパ* papa. Однак, у цьому випадку вживання цих слів може бути спричинене їх “елементарним складом”, який дитині легко засвоїти. Про це свідчить і універсальне поширення у мовах різних родин слова “мама”.

В Японії відрізнити гайрайго від решти слів починають вчити з дитячого садка [6, с. 80]; спочатку їх пояснюють як слова, котрі треба писати катаканною, і лише у середній школі розказують про їх походження [12].

Одна з особливостей японської мови полягає у значній відмінності правил мовної поведінки для чоловіків і жінок. Ці відмінності пов’язані з існуванням специфічних чоловічих і жіночих одиниць мови і викликане це явище соціальною роллю японців у їхньому суспільстві [14, с. 51]. Беручи до уваги соціальний статус дітей, мова хлопчиків і дівчаток відрізняється порівняно мало, однак можна говорити про дитячі різновиди мови, що зводяться до розбіжностей у вживанні особових займенників та модально-експресивних кінцевих часток [4].

Серед займенників першої особи зустрічається суто чоловіче *ぼく* boku і загальнозживане *わたし* watashi, хоча помітна тенденція до встановлення як основних особових займенників *ぼく* boku – для чоловіків і *わたし* watashi – для жінок. Займенники другої особи наявні у сучасній дитячій японській мові практично у повному складі: недопустимі для жінок, а отже і дівчаток *きみ* kimi та *おまえ* omae і поширене на обидві статі *あなた* anata [9].

Щодо модально-експресивних часток, то, як зазначає К. Хаякава, вже дворічні дівчатка використовують частку *の*, що з’являється в їхній мові раніше, ніж більшість граматичних показників [11]. Так, у мові хлопчиків трапляються чоловічі частки *ぞ* zo (*おにのパンツはいいパンツつよいぞ* onino pantsuha ii pantsu tsuyoi zo), *な* na (*きみのおなかにもぐりたいな* kimino onakani moguritai na), *さ* sa (...*かってきたとけいさ* katte kita tokei sa), а у дівчаток – *の*no, *わ* wa (...*どこまでついてくかわいいわね* doko made tsuitekuku kawai: wa ne), *やら* yara (...*あおいなみゆれてどこまでつづくやら* aoi name yurete dokomade tsuzuku yara).

Дитина співвідносить звукову форму з конкретними реаліями не тільки на рівні сприйняття, а й на рівні відтворення мови, яку вона засвоює не ізольованими ситуаціями слів, а у контексті. Інакше кажучи, у пам’ять дитини закладаються певні формули асоціативно пов’язаних між собою слів або асоціативних рядів слів. На основі аналізованого тексту дитячих пісень у дитячій японській мові можна виділити асоціативно-семантичні ряди різних частин мови, що формуються за рахунок синонімів (*いい*i: – *きれい* kirei – *かわいい* kawai:), антонімічних пар (*かたい* katai – *やわらかい* yawarakai, *むすむ* musumu – *ひらく* hiraku), найменувань осіб за статевою ознакою (*にいさん* niisan – *ねえさん* neesan). Наявні також омонімічно створені асоціативні ряди: *でてこい* *いけのこい* dete koi ikeno koi.

Серед сформованих семантичних полів у дитячій японській мові як найістотніші виділяють такі: процеси руху (вищезгадані), процеси розваг (*遊ぶ* asobu, *踊る* odoru, *歌う* utau), процеси мислення (*思う* omou, *考える* kangaeru, *思い出す* omoidasu, *忘れる* wasureru), процеси комунікації (*言う* iu, *話す* hanasu, *聞く* kiku), процеси їжі (*食べる* taberu, *飲む* nomu, *ごちそうする* gochiso: suru). У найменуванні предметів та об’єктів найширші семантичні поля представляють явища природи, домашні й дикі тварини, продукти, про що згадано у тематичній

класифікації лексики японської дитини. Окрім того, варто пам'ятати про широке семантичне поле класу слів, що номінують місцевість (町 machi, 里 sato, 村 mura, 岸 kishi, 山 yama, 野 no, 畑 hatake), місце (家 uchi, 学校 gakkou, 市場 ichiba, 港 minato) та транспорт (車 kuruma, ちようとつきゆう chyo:tokkyuu, 船 fune, 列車 resshya).

Проведене дослідження лексико-семантичних особливостей сучасної дитячої японської мови на матеріалі дитячих японських пісень дає підстави зробити такі висновки:

- Лексика сучасної дитячої японської мови загалом повторює риси інших дитячих мов, проте має певні особливості, що притаманні лише їй. За тематикою у дитячій японській мові значно виділяється група слів на позначення явищ природи, яка характеризується великою кількістю лексичних одиниць, натомість у дитячих мовах на передній план виходять інші тематичні групи (за кількісним складом).

- Як і в інших дитячих мовах, в японській дитячій мові наявні пестливі слова, оноματοпоетичні слова, вигуки та інші мовні явища. Відмінність пестливих слів у дитячій японській мові лежить на морфологічному рівні (пестливе слово утворюється за допомогою суфікса -ちやん), але він може додаватися майже до всіх іменників. Отже, використання японською дитиною пестливих слів не уступає іншим мовам.

- Значна особливість дитячої японської мови полягає у надзвичайно широкому використанні оноματοпоетичних слів, що спричинено етнолінгвістичною специфікою японської мови. Таке явище сприяє легшому і швидшому засвоєнню семантики слів.

- У дитячій японській мові немало роль відіграють кінцеві модально-експресивні частки, у той час, як більшість дитячих мов обмежена лише вигуками, що є засобом передавання різних емоцій. Хоча функціональне застосування вигуків та експресивних часток має свої відмінності, однак і ті й інші є мовним виявом емоційного стану дитини. Отже, японська дитина поряд із вигуками має ще один засіб передачі емоцій.

Відмінності сучасної дитячої японської мови порівняно з “дорослою” японською мовою полягають у тому, що:

- основою сучасної дитячої японської мови є розмовний варіант японської мови, який відповідно ґрунтується на територіальних діалектах. Тому їй притаманні усі ті особливості, що є у розмовній мові.

- можемо говорити про дитячі різновиди мови у сучасній дитячій японській мові, що характеризуються наявністю суто чоловічих і жіночих одиниць мови, які визначають соціальну роль японців. Проте розбіжності виявлені лише у вживанні особових займенників та модально-експресивних кінцевих часток.

- наявність великої кількості гайрайго, частина з яких вживається для позначення тих об'єктів і явищ, що мають свій відповідник у автохтонній лексиці.

-
1. *Выготский Л. С.* Мышление и речь: Собрание сочинений / Л. С. Выготский. – М., 1982–84.
 2. *Гезел А.* Умственное развитие ребенка / А. Гезел. – Б.м., 1930.
 3. *Князев Ю. П.* Грамматическая многозначность и детская речь / Ю. П. Князев // Проблемы детской речи : Материалы межвузовской конференции, 1996. // http://www.ruthenia.ru/folktee/CYBERSTOL/books/Det_speak/glava_5.html
 4. *Кондо Сумио.* Онна-но ко то “оннакотоба” (Девочки и “женский язык”) / Кондо Сумио // ГС. – 1984. – № 3.

5. Кубрякова Е. С. Проблемы онтогенеза речевой деятельности / Е. С. Кубрякова // Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи / [отв. ред. Е. С. Кубрякова]. – М., Наука, 1991. – С. 141–185.
6. Нонокава Тэрукадзу. Ё:дзики-но котоба-но кё:ику. 3 (Обучение языку маленьких детей. Ч. 3) / Нонокава Тэрукадзу // Кё:ику-кокуго (Японский язык в обучении). – Токио, 1984. – № 78.
7. Пахолок З. А. Редупликация как способ представления семантики в неблизкородственных языках : Дис. ... канд. филол. наук / З. А. Пахолок. – К., 1989.
8. Петренко О. К. Ономастика дитячих творів Роалда Дала : Дис. ... канд. філол. наук / О. К. Петренко. – Одеса, 2004.
9. Симидзу Мидори. Ё:дзи-но хо:гэн-сиё:-ни кансуру кэикю: (Исследование использования диалекта маленькими детьми) / Симидзу Мидори // Коку-бункэнкю: то кё:ику (Исследования по японской литературе и воспитание). – Нара., 1983. – № 6.
10. Тани Сумиэ. Гэндайго-ни окэру “аната” (Местоимение “ана-та” в современном языке) / Тани Сумиэ // Амэрика-канада-дзю:ити-дайгаку-рэнго:-нихон-кэнкю:сэнта: (Объединенный центр японских исследований при 11 университетах США и Канады). – Стэнфорд., 1981. – № 4.
11. Хаякава Кацухиро. Ё:дзи-гэнго-ни окэру тагобун-данкайно ко:сацу (Исследование стадии многословных предложений в детской речи) / Хаякава Кацухиро // Гакудай-кокубун (Педагогический институт. Японская филология). – Осака, 1982. – № 25.
12. Хиросуэ Хадзимэ. Кодомо то гайрайго (Дети и гайрайго) / Хиросуэ Хадзимэ // ГС. – 1984. – № 8.
13. Чуковский К. И. От двух до п’яти. Дитвидав / К. И. Чуковский. – К., 1958.
14. Шахнарович А. М. Психолингвистический анализ семантики и грамматики: На материале онтогенеза речи / А. М. Шахнарович, Н. М. Юрьева / [отв. ред. А. А. Леонтьев]. – М., 1990.
15. Grootaers W. A. (with T. Shibata). Dialectology and Sociolinguistics: a General Survey / W. A. Grootaers // Lingua. – 1982. – Vol. 57. – № 2–4.
16. Hiroko Fukuda. Jazz Up Your Japanese with Onomanopoeia / Hiroko Fukuda. – Tokyo-New York-London. : Kodansha International, 2003.

SOME ASPECTS OF LEXICO-SEMANTICAL PECULIARITIES OF JAPANESE CHILD’S LANGUAGE (based on child’s songs)

Lesya BOHDAN

*Lviv Polytechnic National University,
S. Bandera str., 55, room 34, 79013, Lviv, Ukraine
tel.: (03822) 2582227*

The article is devoted to the analysis of child’s songs’ language peculiarities on lexico-semantic level. The thematic classification of lexicon and semantic fields are examined. Common and distinct features of Japanese child’s language in comparison with other child’s languages and “adult” Japanese language are revealed.

Key words: Japanese child’s language, lexicon, words semantic, child.

Стаття надійшла до редколегії 27.09.2007
Прийнята до друку 03.03.2008